

Zima, kot se spodobi

Vreme in razmere v gorah v meteorološki zimi 2008/09

✍ Miha Pavšek¹ in Gregor Vertačnik²

Prvi jutranji žarki na Kalu v najhladnejšem jutru 9. januarja na Komni FOTO: GREGOR VERTAČNIK

Pravimo, da je v človekovem življenju le ena pomlad, z vremensko pa se srečamo prav vsako leto. Topli spomladanski sončni žarki nam letos godijo kot že dolgo ne! Kaj ne bi, ko pa smo imeli po dooolgem času belo in mrzlo zimo, še posebej v vzpetem svetu. Zato je bil že skrajni čas, da je pobralo sneg vsaj po dolinah in kotlinah ter na prisojeh. Više zgoraj in na osojeh ga bomo namreč lahko še dolgo opazovali; ne bo odveč opozorilo, da bo na višinah in pri tleh še nekaj časa hladno in vlažno. A do prvomajskih praznikov se bo menda tudi tu že segrelo na »delovno« temperaturo. Pazite, na tej višini so večinoma naše spodnje in deloma tudi zgornje okončine, na njej pa »delujejo« tudi naši najmlajši. Zato bodite pozorni na nenehno spomladansko spreminjanje dnevne temperature, odvisno od različice vremena, in jih oblačite/slačite temu primerno in pravočasno.

ZIMA (IZ) STARIH ČASOV

Letošnjo pomlad smo res potrebovali bolj kot kadarkoli prej! Po več kot dveh desetletjih smo spet imeli opravka s snežno in mrzlo zimo. Tako, o katerih so nam pripovedovali nekaj že naši starši, še več pa stari starši in o kateri lahko beremo v najrazličnejših arhivskih virih – tudi starih letnikih Planinskega vestnika. Na veliko veselje vse bolj številnih ljubiteljev nedotaknjenih belih strmin zdaj že vemo, da se bo letošnja turna smuka v visokogorju in po sredogorskih osojeh zavlekla vse do že omejenih praznikov, marsikje pa še tudi v prvi mesec meteorološkega poletja. Že zdaj torej ni odveč opozorilo na številna snežišča, ki bodo vztrajala večji del poletja in zgodnjo jesen. Marsikatero od njih pa bo počakalo kar naslednjo zimo. Letos bodo na višku planinske sezone snežišča tudi tam, kjer jih do sedaj nismo videvali oziroma prečili. Zato cepinov

nikar še ne pospravite v kot. Pripravljeni naj bodo za vse tiste poti, ki prečkajo snežišča na osojah. Če bo konec pomladi in v prvem delu poletja šlo prek njih morda tudi še brez derez (ledni dvojček cepin dereze gre sicer skupaj, podobno kot lavinski trojček žolna sonda lopata), pa bodo te nujne ob koncu poletja in na začetku jeseni, ko postane sneg na starih snežiščih sivkast oziroma zbit in trd. Nekaj vmesnega med firnom in firnovim ledom, saj kljub takratnim, v glavnem pozitivnim, temperaturam deluje enako, kot če bi prečkali ledenik. Pri tem je treba poudariti, da glede snežišč Karavanke (v glavnem avstrijska stran) in Kamniško Savinjske Alpe ne bodo kaj bistveno zaostajale za Julijci.

Vrnimo se k minuli zimi, ki se je v primerjavi s prenekatero prejšnjo v naših gorah začela zares zimsko. V prvih dveh dekadah decembra je nasulo ogromno snega, nekoliko manj le v »nealpskih« dolinah. V Ratečah je bela odeja že sredi meseca segala več kot meter visoko, na Voglu je merila 280 centimetrov, na Kredarici pa že okrog 3 metre. Padavine so bile najobilnejše 5., 10. in 11. v mesecu; zadnja dva dneva sta bila le uvod v 9-dnevno padavinsko obdobje brez sončnega vremena. Več tega je bilo v zadnji tretjini meseca, a smo imeli še takrat pogosto oblačno ali megleno vreme. Ni pa bilo kakšnih posebnih temperaturnih sprememb – šele na božični dan se je močno ohladilo.

Sušno obdobje, ki se je začelo 19. decembra, se je nadaljevalo globoko v januar. Prva polovica meseca je bila zlasti v dolinah občutno hladnejša od klimatološkega povprečja, saj je bil zelo izrazit temperaturni obrat. Skupaj z decembrskimi se je tam marsikje nanizalo kar do 20 ledenih dni! V Ratečah je bilo pogosto hladneje kot na Kredarici. Do sredine meseca, ko se je vreme pokvarilo, smo imeli v gorah obilico sončnega vremena. Sprva ni bilo večjih padavin, 18. pa je začelo deževati in

snežiti. Padavine so bile najbolj obilne 20. januarja, ko jih je padlo v delu Julijskih Alp okoli 200 milimetrov. Zaradi otoplitve je v alpskih dolinah večinoma deževalo, više pa se je že prej obilna snežna odeja le še odebela. Prvi mesec leta se je končal z oblačnim vremenom in z nekaj padavinami, temperature pa se niso občutno razlikovale od dolgotrajnega povprečja.

NA KREDARICI MARCA 535 CM SNEGA

Na naslednje obilnejše sneženje ni bilo treba čakati prav dolgo, saj je že v prvi februarški dekadi obilno snežilo, sprva tudi po nižinah. Višina snega za februar je marsikje dosegla izjemne vrednosti. V Ratečah je merila 3. februarja zjutraj 162, na Voglu pa 370 centimetrov. Na Krvavcu in Kredarici je bilo teden dni kasneje skoraj 3 oziroma 5 metrov snega. Po prehodni močni otoplitvi v začetku meseca se je postopno hladilo, ob koncu meseca pa spet ogrelo. V visokogorju je bilo najhladneje 18. februarja, ko je bila povprečna dnevna temperatura na Kredarici $-19,6$ °C. Zimsko idilo z debelo snežno odejo in zimskimi temperaturami je dopolnila še obilica sončnih žarkov v drugi in zadnji tretjini meseca. Snežna »serija« se je nadaljevala tudi v začetku marca, natančneje na sredini prve deкаде, ko so na Kredarici dosegli 535 centimetrov.

Zima 2008/09 je izstopala zlasti po izjemno obilnih padavinah (preglednica 1). V večjem delu sredogorij in v visokogorju je večinoma snežilo, zato je bilo tam izjemno veliko snega. Vsi trije meseci meteorološke zime so bili nadpovprečno namočeni, še posebej december. V Julijskih Alpah in zahodnem Predalpskem hribovju je padlo nad 300 % običajne količine padavin (v nekaterih krajih celo več kot 500 milimetrov). Pri decembrskem indeksu padavin niso kaj dosti zaostajale tudi Srednje in Vzhodne Karavanke ter Kamniško Savinjske Alpe.

Povprečna temperatura (°C) in količina padavin (mm) v meteorološki zimi 2008/09 ter primerjava s povprečjem obdobja 1971–2000.

Postaja (nadmorska višina)	Povprečna T (°C)	Odklon T (°C)	Padavine (mm)	Indeks padavin glede na povprečje 1971–2000
Rateče (864 m)	-3,4	-0,4	525	229
Planina pod Golico (970 m)	-2,1	-0,6	712	245
Vojsko (1067 m)	-2,3	0,0	793	153
Vogel (1535 m)	-3,3	-0,8	967	178
Krvavec (1740 m)	-4,8	-1,3	364	160
Kredarica (2514 m)	-8,4	-1,4	456	140

Vir: Arhiv Urada za meteorologijo Agencije RS za okolje.

Že sredi decembra je Tamar prekrivala debela snežna odeja. FOTO: GREGOR VERTAČNIK

Temperaturno gledano je bila zima precej bolj »normalna«. Na večini opazovalnih postaj se skoraj noben mesec ni zelo razlikoval od povprečja. Izjema je bilo prav visokogorje, kjer je zimski odklon pošteno presegel 1 °C, ki velja (pod in nad to mejo) kot mejna vrednost še sprejemljivega odklona. Zanimive pa so bile razlike po višinskih pasovih: v visokogorju je bil najhladnejši februar, v dolinah pa januar, ponekod drugod tudi december. Višina snega je bila vso zimo nadpovprečna, izjema so bile le nekatere alpske doline ter hriboviti svet južne in vzhodne Slovenije. Na račun pogostih padavin nam je primanjkovalo sončnih uric. Ponekod je bilo sončno obsevanje celo za tretjino krajše kot običajno.

REKORDNI SNEŽNI PRIRASTKI IN ODJUGA

Med tokratnimi vremenskimi sladkorčki so predvsem padavinski dogodki, natančneje snežni prirastki. Od 10. do 12. decembra zjutraj se je na

Voglu snežna odeja odebelila za 105, v Ratečah pa za 87 cm (le malo manj obilno je bilo sneženje v začetku februarja). V istem časovnem intervalu je na padavinski postaji Log pod Mangartom padlo 250, v Mrzli Rupi (nad Idrijo) 249 in v Hotedršici 229 milimetrov. Podobna višina padavin je bila izmerjena tudi od 19. do 21. januarja zjutraj – na Žagi pri Bovcu so izmerili 259, v Mrzli Rupi 196 in na Voglu 191 milimetrov. Temperaturni ekstremi se v večini krajev niso približali dosedanjim rekordom. Izjema so le nekatere sredogorska mrazišča, kjer nekaj zadnjih let merijo temperature raziskovalci mrazišč Slovenskega meteorološkega foruma. Na Komni, natančneje v tamkajšnjem mrazišču Mrzla Komna na Lepi Komni, se je v noči z 8. na 9. januar rekordno ohladilo. Po prehodu hladne fronte je 8. januarja pritekal v višinah zelo suh in hladen zrak. Naslednje jutro je bilo zato najhladnejše od začetka meritev (konec leta 2005). Z minimalno temperaturo –49,1 °C je bil dosežen novi

neuradni slovenski rekord, tako da tudi do alpskega, ki je $-52,6^{\circ}\text{C}$ (Grünloch nad Lunzom v Spodnji Avstriji, februar 1932), zdaj ne manjka več prav veliko. Omenimo še prehodno, a izjemno močno odjugo v začetku februarja v sredogorju, ko je višina snežne odeje na Lisci v 72 urah padla s 76 na 15 centimetrov, na izletniško priljubljene Katarini (Topol pri Medvodah) pa v 48 urah s 44 na 5 centimetrov. Tako se godi snegu, kadar vzame v roke metlo močan in topel jugozahodnik.

Sneg in mraz v gorah sta povzročila, da so se letošnja zimo zbudili številni, sicer tudi več let ali celo desetletij speči beli zmaji. V tej zimi je bilo kar 12 takih dni (v povprečju 3–5), ko so pristojni (Agencija RS za okolje) razglasili veliko nevarnost proženja snežnih plazov. Cesto čez Vršič so zaprli že v prvi polovici decembra in je prav gotovo ne bodo odprli pred prvomajskimi prazniki. Decembra je bila kar dva tedna zaprta tudi cesta čez Predel, po vseh naslednjih obilnejših sneženjih do konca zime pa še nekaj dodatnih dni. Zaradi obilice snega so imeli težave tudi na smučišču Kanin, kjer so si pomagali z namernim proženjem snežnih plazov. Teža snega (nekateri vedo povedati, da ji je »pomagal« tudi snežni teptalnik) je ukrivila obračalno kolo spodnje postaje sedežnice na Prevali, ki stoji že vso sezono. Snežni plazovi pa so poškodovali tudi enega od nosilnih stebrov kabinske žičnice med postajama C in D. Zaradi tega je tudi ta obstala kar za 25 dni. Ob tem so prišle na plan vse slabosti in pomanjkljivosti varstva in zaščite pred snežnimi plazovi, ki jim žičničarji v preteklosti niso posvečali kaj prida pozornosti. In to kljub temu, da so jih opozarjali nanje že med gradnjo žičnic in v prvih letih njihovega delovanja.

POZOR, SPOMLADI BODO TALNI PLAZOVI!

V visokogorju so se sprožili številni snežni plazovi in dosegli dna više ležečih dolin (Begunjski plaz, Mlinč pod Predelom, plaz z Rombona nad Klužami, Širokec pri Lepeni, plaz pod Rušo pri zaselku Na Skali nad Sočo – kar petkrat, plazovi v Koncu in zatrepu Logarske doline, nad Baško grapo pod grebenom Črna prst–Vogel, s Krna proti planini Kuhinja ...) ter zasuli odseke prometnic in se ponekod čisto približali zgradbam. Prav zadnji dan meteorološke zime se je zgodila v Bobnarjevem plazu (ime!) nad Kamniško Bistrico nesreča, v kateri je snežni plaz vzel edini žrtvi v tej zimi. Zgodaj popoldne, le malo pred izstopom, je potegnil snežni plaz s seboj dva plezalca. Ponoči so

ju našli kamniški gorski reševalci v plaznem vršaju pod vstopom v grapo. Izkušeni alpinisti vedo, da je treba izstopiti iz prisojnih grap najkasneje sredi dopoldneva oziroma kmalu zatem, ko posije vanje spomladansko sonce. S tem pa v letošnji zimi še ni konec plazov. V spomladanskem času bodo zagospodarili talni plazovi, saj je zgoraj še ogromno snega, ki ne bo storil konca s taljenjem. Vso zimo smo lahko opazovali številne snežne opasti in napoke izjemnih razsežnosti, ki spomladi gotovo ne bodo mirovale. Zato velja še enkrat opozorilo vsem tistim, ki se boste spomladi podajali na njihova vplivna območja.

Letošnja zima pa je pokazala tudi številne pomanjkljivosti pri obveščanju o snežnih razmerah in snežnih plazovih. Poleg zelo majhnega števila opazovalnih postaj, na katerih temelji vsakokratno poročilo o stanju snežne odeje, pa so podatki iz nekaterih od njih popolnoma neuporabni oziroma neprimerljivi. Ali pa niso na voljo prav takrat, ko bi jih najbolj potrebovali zaradi obilice novozapadlega snega. Še dobro, da je večina tistih, ki redno zahajajo v gore, tudi pozimi precej iznajdljiva in se dokoplje do številčnih in slikovnih informacij na druge načine. Če kaj, potem je pravkar minula zima pokazala, kako zelo je potrebna ustanovitev lavinske službe, kakršno poznajo v drugih alpskih državah. Pri tem bo morala pristaviti svoj piskrček tudi krovna planinska organizacija.

Starki zimi pa končno le pešajo moči, saj se narava iz dneva v dan bolj prebuja. Če je k temu ne silijo letošnje ne prav visoke temperature, pa naredi svoje vsaj dolžina svetlega dela dne, ki je sredi aprila že krepko preseгла poldnevno »znamko«. Že res, da ena lastovka ne prinese pomladi in je tudi en cvet še ne naredi, pa vendarle – kot pravi ljudska modrost – spomladi še star kol upa, da bo ozelenel. In z njim vsi tisti, ki nas bo spet gnalo v višave, kjer domujejo gorske vile in škrti ter šepeta tišina. ●

